

РЕЦЕНЗИЯ

НА ДИСЕРТАЦИЯТА ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И
НАУЧНА

СТЕПЕН „ДОКТОР” ПО ИСТОРИЯ НА

ЛЮБОМИР ЦВЕТАНОВ КРЪСТЕВ,

ДОКТОРАНТ КЪМ КАТЕДРА „НОВА И СЪВРЕМЕННА ИСТОРИЯ”

НА ИСТОРИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ, СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ.
КЛИМЕНТ

ОХРИДСКИ”, С НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ДОЦ. Д-Р РОСИЦА ТАШЕВА,

НА ТЕМА:

НАПОЛЕОН БОНАПАРТ В БРИТАНСКОТО ОБЩЕСТВЕНО МНЕНИЕ,
1796-1815 г.

ОТ ПРОФ. Д-Р БОРИСЛАВ ГАВРИЛОВ,

КАТЕДРА НОВА И СЪВРЕМЕННА ИСТОРИЯ,

ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ, СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

Уважаеми колеги, на нашето внимание е предложен един дисертационен труд на тема „Наполеон Бонапарт в британското обществено мнение, 1796 – 1815 г.” Дисертационният труд се състои от увод, три глави, всяка от които е разделена на пет подглави, заключение, библиография и приложения – общо 341 страници. В първата глава се разглеждат британските обществени нагласи към Наполеон от 1796 г. до края на Амиенския мир (1803 г.). Втората глава се спира върху образа на Наполеон от подновяването на военните действия до обявяването на Континенталната блокада от 1806 г. Третата глава разглежда изграждането на образа на Наполеон от началото на войната на Иберийския полуостров през 1807 г. до заточението му на остров Св. Елена.

Няма да скрия, че подхождам към тази рецензия с особен интерес и внимание, тъй като преди 30 години и моята докторска дисертация бе посветена на сродна тематика („Английското обществено мнение и войните за обединението на Германия, 1864 – 1871 г.”). Автор на предлагания за рецензия дисертационен труд е Любомир Кръстев, бакалавър, магистър и сега хоноруван асистент към катедрата по Нова и съвременна история. Както сам дисертантът отбелязва, един исторически труд, който разглежда събития с такава голяма давност, трудно може да претендира за актуалност или оригинални приноси. Особено, когато засяга една от най-проучваните личности (Наполеон). Но темите свързани спрочуването на връзката между политиката, медиите и общественото мнение днес са особено актуални и това придава на работата не само значимост, но и една подчертана актуалност. Особено актуално звучене намира въпросът за изграждането на положителни или отрицателни представи за определени личности, тъй като механизмите за

това днес по не са по-различни от онези, прилагани в началото на деветнадесетото столетие.

Основната цел на изследването е да проучи британските настроения спрямо Наполеон Бонапарт от времето на неговата първа кампания в Италия до заточението му през 1815 г. За постигането на тази цел са изследвани факторите, които влияят върху британското обществено мнение. Проследява се развитието на медииния образ на Наполеон. Анализират се връзките между процеса на вземане на политически решения и оформянето на обществените настроения, както и завършеният образ на Наполеон и ролята му в британската историческа памет.

За постигане на набелязаните цели дисертантът използва методите на историческият анализ, като привлича не само официални документи, но и такива от по-неофициален характер, необходими за проучването на обществените нагласи. Още тук трябва да подчертая, че дисертантът не само привлича широк кръг документи, но много умело ги обработва и анализира, което е и едно от големит едостойнства на работата. Дисертационният труд предлага особено интересен анализ на този тип източници, използвайки не само исторически, но и социологически методи. Използването на този методологичен инструментариум цели да допълни и разшири възможните подходи към проблема, като допринася за интердисциплинарния характер на предложената разработка.

Богатата изворова база отразява стремежа да се обхванат в най-голяма степен всички възможни видове документи, имащи отношение към британското обществено мнение за Наполеон. Водещо място заемат официалните документи, като най-важни сред тях са стенографските дневници

от Камарата на общините и Камарата на лордовете. Друга група документи с официален характер засяга съдебните дела за държавна измяна и клевета във Великобритания. В материалите от процесите срещу привържениците на Наполеон и радикалите-републиканци се разкриват много съществени и непроучени аспекти от британското обществено мнение по отношение на френския император. Обвинителни актове и свидетелски показания, защитните слова на обвиняемите и техните адвокати представят една непозната, но много важна част от обществените нагласи, която не е отразена в други извори. Привличането и анализът на тези документи е сред най-съществените приноси на дисертационния труд. Тук трябва да споменем и анализът на карикатурите, които се явяват важна част от изворовия материал по темата, тъй като характеризират визията на англичаните за Бонапарт. Анализирани са работите на карикатуристи като Джеймс Гилрей, Чарлс Уилямс и Джордж Крукшанк.

Основният масив от изворовата база естествено засяга периодичния печат. Разгледани са над тридесет вестника и списания с национално и локално разпространение. Съзнавайки особеностите на този тип изворов материал, авторът правилно отбелязва, че вестниците едва ли разкриват с точност същинското обществено мнение, но задават тона на дискусиата и внушенията им имат силно въздействие върху публиката. Именно чрез тях могат да се доловят различни гледни точки и позиции, които в известна степен отразяват актуалната картина на обществените настроения.

Не са пропуснати и документи от личната кореспонденция на британските политици, интелектуалци и общественици, в които се откриват важни аспекти от образа на Наполеон, които липсват в официалните документи, пресата или памфлетите. Както много уместно отбелязва дисертантът, този тип документи разкриват гледната точка на елита, без редакторската намеса на издателя или

цензуриращата дейност на властта. Затова привличането им е важно и допринася за приносните моменти на дисертацията.

Доброто познаване на темата личи най-добре от историографският анализ, който дисертанта прави в началото на своя труд. Без да го повтарям ще се опитам да впиша в тази поредица и предлаганата за защита дисертация. Най-добре приносите и достоинства в работата на колежата Кръстев личат при едно сравнение с може би най-доброто сходно проучване, дело на Стивън Семел (докторска теза, 2004 г., озаглавена „Наполеон и британците“). Работата на Семел разглежда дискусията в най-влиятелните столични вестници, но проявява много слаб интерес към провинциалния периодичен печат. Той се опитва да проследи дискурса за Наполеон през погледа на отделните личности, но те са изцяло от средите на елита. В изследването на Стюарт Семел не е спазен принципът на хронологическата последователност, но то не е и напълно тематично, защото разглежданите проблеми се анализират отново и отново в различните глави. Изследването на колежата Кръстев се придържа към хронологична последователност на изложението, която се нарушава единствено при проследяването на даден проблем в перспектива и не се нарушава логиката на развитието му. Хронологичната последователност е важна в представянето на настоящата тема, защото нейното съблюдаване позволява по-точно да се проследи развитието на образа на Наполеон Бонапарт в британското обществено мнение през годините.

Тук е мястото да посочим и основните приноси на предлаганата дисертация. На първо място анализът и оценката за ролята на цензурата, законите за „ограничаване на пресата“ и мерките на Пит срещу профренски настроените британци за формирането на общественото мнение. Тук първостепенно значение има анализът на документите от съдебните дела. Тези

първични извори се използват за пръв път по темата и чрез тях се обогатява значително представата за обществените нагласи по отношение на Наполеон и настроенията във Великобритания.

На второ място трябва да поставя подробният преглед на периодичния печат в страната, включващ над тридесет вестници и списания. Освен големите лондонски издания, в дисертационния труд са включени и провинциалните вестници. Голяма част от тях не са попадали досега в ползрението на досегашните изследвания.

На трето място идва очертаването на голямото значение на профренските настроения и на значителния брой наполеонов привърженици във Великобритания. Това е теза, която не намира място в научната литература до момента, но наличните източници ясно разкриват тази важна тенденция в британското общество. При анализът на ролята на френските емигранти във Великобритания и отпечатъкът, който те оставят върху представата на британците за френския император, в научно обращение са въведени редица непроучени архивни документи.

Накрая, но не и по значимост, бих искал да открия предложената социологическа матрица, която представя обществените нагласи чрез квантифициране на източниците. Такава матрица се прилага за първи път в изследване върху мнението на британците за Наполеон.

В заключение бих искал да дам, като имам предвид високите научни качества и постижения на този труд и на другите публикации по темата, и обстоятелството, че той отговаря на изискванията, поставени от закона, положителна оценка на дисертацията и да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Любомир Цветанов Кръстев, образователната и научна степен „доктор”.

22. 12. 2016 г.

Проф. д-р Борислав Гаврилов

София